

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de
Matrimonio

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

§. I. Errores supra dicti refelluntur, & Catholica veritas declaratur,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

DISPUTATIO IV.

De Transubstantiatione, seu conversione panis & vini, in Corpus & Sanguinem Christi.

Ad questionem 75. D. Thoma.

Explicatâ materiâ Eucharistiæ, agit Sanctus Doctor de actione per quam fit tale Sacramentum, quæ transubstantiatio à Theologis rectè appellatur: nam sicut apud Philosophos transitus seu mutatio ab una forma in aliam, dicitur transformatio; & ab Evangelistis mutatio unius figuræ in aliam, transfiguratio; ita & mutatio unius totalis substantiæ in aliam, rectè transubstantiatio appellatur. Unde Concilium Lateranense & Tridentinum, eo nomine illam appellant. Plures autem circa hanc mirabilem conversionem occurrunt difficultates & controverſiæ, articulis sequentibus discutiendæ.

ARTICULUS I.

• *Utrum tota substantia panis & vini convertatur in corpus & sanguinem Christi, idque ex vi significationis illorum verborum (Hoc est corpus meum) efficaciter colligatur.*

Refert Guitmundus libro 1. de veritate Corporis & Sanguinis Christi, columnâ 4. & lib. 3. columnâ 8. ut habetur tomo 6. Bibliothecæ Patrum; quod Berengarius post abjuratam suam illam primam hæresim, quâ existentiam realem & substantialem corporis & sanguinis Christi sub speciebus sacramentalibus negaverat, incidit in alium errorem, dicens integram naturam substantiæ panis & vini remanere post consecrationem in Eucharistia, accidentaliter conjunctam corpori Christi, eo modo quo unum suppositum potest localiter conjungi alteri; quam hæresim, licet etiam abjuraverit postea, secuti sunt tamen Joannes Hus, Wiclef, & Lutherus, qui idcirco impanatores, sive panistæ dicti sunt, quod Christum in Eucharistiæ sacramento impanatum fingerent, ut disputatione proximali art. 1. retulimus.

Præter hunc errorem, alia fuit hæresis asserens panem Eucharistiæ hypostatice assumi à Verbo, eo prorsus modo quo natura humana à Verbo assumpta est, ex quo sequitur panem esse corpus Christi; non corpus humanum, neque carneum, sed panaceum. Ita docuisse Rupertum Abbatem Tuitientem lib. 6 in Joannem, & libro 2. de divinis officiis cap. 2. testatur & probat Bellarminus libro 3. de Eucharistia cap. 11. Licet Suarez, Granado, & alij, piissimum hunc & disertissimū Abbatem excusare, & ab hoc errore vindicare conentur. Similis error tribui solet cuidam Joanni Parisiensi, qui (ut refert Waldensis tomo 2. de sacramentis cap. 63.) docuit panem assumi à Verbo, non mediante toto Christo, ne cogere-tur admittere Deum esse panem, sed solum me-

Adante Christi corpore: unde firmè asserunt dicitur albus absolute, quia non est cadaver toto ipsius corpore, sed solum induratum existimabit Deum non debere dici panem absolute, quia Panis non conjungitur Verbo, sed mediante parie humanitatis ejus.

Licet autem alij Catholici veram transubstantiationem, seu conversionem substantiæ panis in corpus & sanguinem Christi agnoscant, sunt tamen aliqui qui existimant, talem transubstantiationem, seu conversionem, non debere efficaciter ex præcisâ significatione horum verborum, Hoc est corpus meum, Sed duntaxat definitione Ecclesiæ, quæ in varijs Concilijs substantiam panis & vini non manere in hoc sacramento, sed in corpus & sanguinem Christi converti, declaravit. Ita Scotus in 4. dist. quæ 3. Durandus & Paludanus ibidem, & quidam alij, qui ante Concilium Tridentinum scriperunt, quibus favent aliqui Recentiores, qui referunt Vazquez hic disp. 108. cap. 3. pro sententia Scoti dixerunt, revera illa verba, Hoc est corpus meum, duplicem sensum facere polleant, utrumque verum: alterum non destruat substantiâ panis, & significando per ly Hoc, non totum quod ibi est contentum, sed aliquid ex ibi contentis: alium quo ly Hoc designet totum contentum sub speciebus consecratis esse corpus Christi, nec manere ibi substantiam panis; adduntque, Ecclesiam à Spiritu Sancto edoctam, hanc secundum sensum elegisse, quamvis prioribus solutè potuisset eligere.

§. I.

Errores supra dicti refelluntur, & Catholica veritas declaratur.

Dico primò, nihil de substantia panis & vini manere post consecrationem, sed totum in corpus & sanguinem Christi converti.

Conclusio est certa de fide, & in varijs Concilijs definita. Primò quidem in Concilio Romano sub Gregorio VII. in quo Berengarius secundum suum errorem quo transubstantiationem negabat, his verbis retractavit: Ergo Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum quæ ponuntur in altari, per mysterium sacre et æternæ & verba nostri Redemptoris, substantialem converti in veram ac propriam, & vivificant carnem & sanguinem Iesu Christi Domini &c. Secundo in Lateranensi sub Innocentio III. ubi dicitur Panem & vinum transubstantiari in corpus & sanguinem Christi. Tertiò in Constantiensi sess. 2. ubi annatur error Wiclef dicentis substantiam panis & vini manere in sacramento altaris. Quartò Florentino in instructione Armenorum, ubi dicitur verbis ponitur hæc mutatio panis in corpus Christi. Demum in Tridentino sess. 13. can. 1. ubi sic habetur: Si quis dixerit in sacramento Eucharistiæ remanere substantiam panis & vini una cum corpore & sanguine Christi, anathema est.

Idem passim docent SS. Patres, asserentes primis panem per consecrationem fieri corpus Christi, ut loquitur Tertullianus libro 4. contra Marcionem cap. 4. & Justinus Martyr sub finem Apologiæ. Secundo panem mutari non esse, sed naturâ, ut ait Cyprianus sermone de Cena Domini. Tertiò transmutari & trans-elementari, ut ait Gregorius Nyssenus in oratione catechetica cap. 37. Quarto non esse amplius panem,

licet gustus panem esse sentiat, ut ait Cyrillus A
Jerosolymitanus Cathedra 4. Quinto mutari
& verti in corpus Christi, ut ait Ambrosius libro
de initiandis cap. 9. Sexto panem in corpus Chri-
sti transire, migrare, transformari, & transfun-
di, ut loquuntur Theophilactus, Eusebius E-
milienus, Anselmus, & Fulbertus Episcopus
Carnotensis; & alia id genus multa, quæ dispu-
tatione proœmiali, art. 8. in fine fusè expendi-
mus. Ex quibus patet transubstantiationem
in Eucharistia non esse inventum D. Thomæ,
neque opinionem Thomistarum, ut Lutherus
affirmat.

Eandem veritatem §. sequenti ostendemus
ratione desumpta ex verbis consecrationis, quæ
non possent verificari, si substantia panis & vini
post consecrationem remaneret, quandoqui-
dem substantia panis non potest esse corpus
Christi; unde potius dicendum fuisset, *hic est
corpus meum, quàm hoc est corpus meum*, ut ibidem
patebit.

6. Dico secundò, certum est etiam secundum fi-
dem, substantiam panis & vini non uniti hypo-
statiç Verbo Divino, nec humanitati Christi.

Constat ex dictis præcedenti conclusione,
ubi ostendimus, juxta Concilia & SS. Patres, fie-
ri conversionem totius substantiæ panis in cor-
pus Christi: Sed quod manet in sua substantia
alteri hypostatiç unitum, non convertitur in
aliud; unde in mysterio Incarnationis credimus
manere humanitatem in sua natura, quia unitur
hypostatiç Verbo Divino: Ergo, &c.

Deinde, hæc unio ponitur ad verificanda ver-
ba consecrationis, quæ debent verificari de ipso
corpore Christi, juxta illud Joan. 6. *Panis quem
ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: Sed propter
solam unionem in eodem supposito, non posset
panis appellari caro, sicut non potest corpus
Christi appellari anima; & sicut si Verbum as-
sumeret duas naturas, angelicam & humanam,
non posset una de aliâ prædicari, licet inter con-
creta esset communicatio idiomatum: Ergo ad
veritatem illorum verborum, necessaria est
transubstantiatio, seu conversio panis in corpus
Christi.

Addo quod absurdissimum est, & in Scriptu-
ris & Patribus inauditum, Verbum Divinum
dicimur panem, sicut dicitur incarnatum; & to-
ties ipsum creatam naturam assumere, quoties
fit consecratio, totiesque dimittere, quoties cor-
rumpuntur species, nam, ut communiter dicunt
Patres & Theologi, post Damascenum, quod
Verbum assumpsit, nunquam dimisit.

7. Contra istas conclusiones obijciunt in pri-
mis hæretici quasdam locutiones Scripturæ &
Patrum, quibus Eucharistia vocatur panis. Sed
ad hoc fusè respondimus disputatione proœ-
miali art. 10. ubi varias hujusmodi loquendi ra-
tiones adduximus, quæ breviter attinguntur à
Lancfranco Cantuariensi Archiepiscopo, libro
de Eucharistiæ sacramento, ubi sic ait: *Corpus
Christi vocatur panis, vel quia ex pane conficitur; seu
quia intuitum oculis, cum caro sit, panis videtur; sive
quod corporis alii & visibili panis, similitudine quadam
congruitur: nam sicut iste panis materialis discretè
sumptus, humanam carnem nutrit, & sustentat; sic
spirituale & invisibile corpus Christi, animam dignè
sumentis & alit & vegetat.*

8. Obijciunt secundò Lutherani quædam SS.
Patrum testimonia, quibus videtur asserere, post
consecrationem substantiam panis in Eucharis-

Tom. V.

tiaremanere: Gelasius enim in libro de duabus
naturis, conferens mysterium Eucharistiæ cum
mysterio Incarnationis, sic loquitur: *Sacramen-
tum corporis & sanguinis Christi divinum est, & tamen
non desinit esse substantia panis & vini.* Similiter
Chrysostomus Epistola ad Cæsarium Mona-
chum docet, *post consecrationem liberari panem ab
appellatione panis, & dignum fieri appellatione domi-
nici corporis, etiamsi natura panis in ipso permaneat.*
Damascenus etiam libro 4. de fide cap. 14. dicit,
Christum cum pane & vino conjunxisse suam
divinitatem. Demum Theodoretus Dialogo 2.
sic ait: *Signa mystica post sanctificationem à natura
propria non recedunt, manent siquidem in priori sub-
stantia, figura, forma, &c.*

Sed ad hæc responderetur primò, Gelasium
Summum Pontificem, & Chrysostomum, falsò
citari, liber enim ille de duabus naturis, non fuit
compositus à Gelasio Summo Pontifice, ut rectè
ostendit Melchior Canus libro 6. de locis Theo-
logicis capite ultimo ad 9. sed ab alio Gelasio
Cæsariensi, Scriptore Græco. Idque probatur
primò ex eo quod laudat iste Gelasius in hoc li-
bro Eusebium Cæsariensem, cujus tamen libros
penè omnes Gelasius Romanus Pontifex dam-
navit. Secundò ex eo quod in catalogo librorum
Gelasio Romani, à nemine commemoratur liber
ille. Similiter Epistola citata ad Cæsarium Mo-
nachum, à D. Chrysostomo scripta non fuit,
quandoquidem non invenitur inter ejus opera,
ut notavit Turrianus lib. 1. de Eucharistia cap. 18.

Respondeo secundò, dato quod liber esset
Gelasio Pape, ipsum ideò dicere substantiam pan-
is non delinere, vel quia remanent accidentia
vices substantiæ ita gerentia, ut sine subiecto ex-
istant, & ea quæ substantia ipsa præstat, efficiant:
vel quia substantia panis non annihilatur, quod
illo terminò *desinere* significari videtur, sed in
nobiliorem substantiam, nimirum corporis
Christi, transit. Quæ expositio eò facilius potest
admitti, quod Gelasius ibidem indicat fieri trans-
ubstantiationem panis in corpus Christi, dum
dicit, *panem & vinum in divina transire.* Eadem so-
lutio adhuc potest ad Chrysostomum, præter-
im cum constet illum pluribus in locis veram
de transubstantiatione doctrinam tradidisse. Si-
militer cum Damascenus ait, Christum cum
pane & vino conjunxisse suam divinitatem, hoc
debet intelligi de pane & vino remanentibus
solam quoad species, ut sequentia ejus verba
facis declarant, subiungit enim: *Corpus conjunctum
est secundum veritatem divinitati, quod ex sancta Vir-
gine corpus est; non quod ipsum corpus assumptum, &
cælo descendat, sed quod ipse panis & vinum transmu-
tetur in corpus & sanguinem Dei.*

Ad verba Theodreti, quæ obscuriora &
difficiliora videntur, dupliciter responderi po-
test. Primò dicendo cum Cardinali Perronio,
non sic esse legendum hunc Theodreti locum,
ut in objectione refertur, & perique legunt,
nempe: *Signa mystica post sanctificationem manent
in priori substantia, forma, & figura*: Sed hoc mo-
do: in prioris substantiæ & figura & forma; &
juxta hanc lectionem sensus planus est, signifi-
catur enim quod eadem accidentia, quæ in pri-
ori substantia panis & vini erant, post utriusque
conversionem remaneant ut prius immutata,
& à natura sua non recedant, id est à virtute
quam habent naturali afficiendi sensum, vel
nutriendi, &c.

Secundò dici potest cum P. Nicolai in scho-
lus

Gg 3

12.

illis ad art. 1. huius questionis, per substantiam eo loco non intelligi eam quæ dat esse substantiale, & constituit prædicamentum substantiæ, atque accidentibus opponitur; sed nomine substantiæ significari essentiam quæ ipsis accidentibus tribuitur, & Græcis *σῶμα* appellatur; unde verbis illis solum Theodoretus intendit, post sanctificationem manere eandem accidentium seu symbolorum essentiam, & ipsa post consecrationem eandem habere proprietates naturales ac antea, eisdemque præstare effectus; putà nutrire, visum vel tactum afficere, &c. ut ex adiunctis ibi patet, cum subiungitur: *Et videri & tangi possunt sicut prius*. Addit etiam ibidem Theodoretus: *Intelliguntur autem ea esse quæ facta sunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa sint quæ creduntur*. Quibus verbis manifestè innuit, panem & vinum in corpus & sanguinem Christi transubstantiari. Quomodo enim adorari diceret, nisi sublatà substantiā, sive substantiali formā panis, veram ipsius Christi substantiam ibi crederet realiter præsentem esse, quæ adorari sola debet?

§. II.

Alia difficultas expeditur.

Dico tertio: Transubstantiatio panis & vini, in corpus & sanguinem Christi, ex verbis consecrationis rectè colligitur.

13. Probat primò conclusio ex Tridentino sessione 13, cap. 4. ubi colligit definitionem substantiæ panis ex veritate verborum illorum Christi, *Hoc est corpus meum*, sic enim habet: *Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit: ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denud hæc sancta Synodus declarat, per consecrationem panis & vini, conversionem fieri totius panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius*. Ergo optimum est argumentum ex illis Christi verbis deductū, ad probandum transubstantiationem. Unde Vazquez hic disputatione 180, cap. 40, num. 43. ait quòd Concilium Tridentinum relatà definitione, non solam veritatem ipsam, sed fundamentum ejus ita apertè definivit, ut qui asserebat nihil panis & vini in hoc sacramento manere, id tamen ex prædictis verbis non colligi, eodem modo hæreticus esset, ac si articulum ipsum negaret. Hoc enim fundamentum non quomodocumque, sed ut à tota Ecclesia approbatum, à Concilio ipso definitur. Undelicet Scotus, Durandus, & alii Antiqui, qui ante Concilium Tridentinum scripserunt, excusari possint, non tamen Recentiores illi à Vazquerelati, qui non obstante hac Tridentini definitione, censent ex verbis consecrationis non colligi efficaciter transubstantiationem.

14. Probat secundò conclusio ex SS. Patribus, qui similiter ex verbis illis Christi, *Hoc est corpus meum*, colligunt definitionem panis, ejusque in corpus Christi mutationem. Nam S. Fulbertus Carnotensis Episcopus Epistolâ ad Adeodatum, quæ reperitur tomo 1. Bibliothecæ Patrum, sic ait: *Dubitari nefas est ad cuius nutum cuncta ex nihilo subito subsisterunt: si paripotentia in spiritualibus sacramentis, terrena materies, natura & generis sui meritum transcendens, in Christi substantiam compingitur, cum ipse dicat, Hoc est corpus meum, & paulo post, Hic est sanguis meus*. Simili dicitur utitur S.

A Gaudentius Brixienensis Tractatu. in Eucharistia ubi hæc scribit. *Quod annuntiatum est, quod accipis, corpus est panis illius calicis, & sanguis est illius sacra vitis: nam cum panem consecramus, vinum Discipulis suis porrigeret, sic ait: Hic est corpus meum, Hic est sanguis meus*. Item Guimundus bro 3. de corporis & sanguinis Christi ventura hæc habet: *Hos impanatores suos ipse Dominus agens, ac benedicens, ait: Hoc est corpus meum*. In ait, in hoc latet corpus meum: nec dixit, in hoc est sanguis meus; sed dixit, Hic est sanguis meus. Unde D. Thomas hic art. 2. ratione 2. contentiones remanere substantiam panis, licet.

B Hæc positiō contrariatur formæ huius sacramenti, quæ dicitur, *Hoc est corpus meum*, quod non significat substantiam panis ibi remanere; namque cum substantia panis est corpus Christi, sed panis est dandum, hic est corpus meum. Quibus verbis S. Doctor conclusionem nostram & docuit & probavit: Cum enim ad veritatem propositionis, inquiratur identitas inter subiectum & prædicatum, saltem in eodem supposito, pro quo utriusque supponit, ut docent Dialectici, & panes identifiatur cum corpore Christi, nec subsistat in eodem supposito; nisi per verba consecrationis in corpus Christi transmutetur, non erit verum dicere, *Hoc est corpus meum*, sed potius dicendum esset, *hic est corpus meum*: Sicut enim intima unius in alio præsentia, non subsistit ut unum possit de alio prædicari. Nam quod corpus Christi exivit de sepulchro, inquit erat præfens in lapide, quia in illo erat penetrativè, tamen non poterat, signato lapide, verè dici, *Hoc est corpus meum*, sed duntaxat, *hic est corpus meum*.

D Dices cum Scoto, quòd quamvis sub speciebus consecratis maneret substantia panis, quæ tamen simul adest substantia corporis Christi, verè ac propriè potuit dici à Christo, *Hoc est corpus meum*, quia non oportet ut pronomen, hoc, demonstretur totum id quod continetur sub accidentibus sensibilibus, sed ex intentione loquentis potest, salvâ proprietate verborum, determinari pronomen illud, ad designandum unam rem contentam sub illis, & non aliam: licet in signato marsupio in quo est aurum, potest dici, *hoc est aurum*, & signato dolio in quo est vinum, *hoc est vinum*.

E Sed contra: Licet pronomen hoc demonstrare possit tam substantiam contentam, quam continentem, si ista sit vel ex natura sua vel ex usu hominum instituta ad illam continentiam, sicut in exemplis allatis; non tamen quia substantia continens non sic est idonea ad continentium substantiam, quam tamen de se habet continet: quare si sub pane consideretur argentum, non rectè diceret quis, *hoc est argentum*, demonstrando panem: cum ergo substantia panis non sit neque ex natura sua, neque ex usu communi hominum, apta ad continentium corpus Christi, non potest signari tali substantiâ in sacramento, dici, *Hoc est corpus meum*, subindeque verba illa Christi verificati nequeant, nisi substantia panis in corpus Christi convertatur.

210